

5. Розробити і прийняти подзаконні акти, регламентуючі роль негосударствених суб'єктів в сфері фінансування державних цільових програм. С метою стимулювання внебюджетного фінансування державних і регіональних цільових програм вважаю необхідним передбачити на законодавчому рівні правові основи надання податкових і інших пільг підприємствам негосударственої форми власності – виконавцям заходів цільових програм.

6. Визначити статус міждержавних цільових програм, затвердження і виконання яких є одним із інструментів реалізації найважливіших міжнародних інфраструктурних і інших інвестиційних проєктів.

7. Розмежувати повноваження по затвердженню і контролю за ходом реалізації державних цільових програм: прийняти заходи по недопущенню накладання Кабінетом Міністрів України даних повноважень і передати повноваження по контролю за ходом виконання державних цільових програм єдиному центру стратегічного планування.

8. Передбачити можливість ініціативи затвердження державних цільових програм з боку органів місцевого самоуправління і районних державних адміністрацій.

9. Визначити вимоги щодо інвестиційних і інноваційних складових державних цільових програм, пред'явлювані при розробці і затвердженні програм капітального характеру.

Висновок. Рациональне і ефективне витрачання бюджетних коштів центральними і місцевими органами державної влади, а також органами місцевого самоуправління в Україні можливі виключно за умов реформування організації бюджетного процесу шляхом практичної реалізації програмно-цільового методу і вдосконалення умов реалізації цільових програм.

Істочники і література

1. Бюджетний кодекс України. – Київ: Фінанси, 2002.
2. Закон України «Про державних цільових програм» // www.zakon.rada.gov.ua.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 №538-р «Про затвердженні Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі» // www.zakon.rada.gov.ua.
4. Бабін Б.В., Кроленко В.О. Державні цільові програми: організаційно-правові основи розробки, затвердження і виконання. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2006.
5. Высочинская О.А. Основные составляющие программно-целевого метода в бюджетном процессе Украины // Экономика и регион. – 2006. – №2.
6. Демьянишин В. Составление проекта бюджета государства: прагматика, проблематика и пути совершенствования // Мир финансов. – 2007. – №4.
7. Котлярская О.В., Голинская О.В., Метелева И.Д., Саидова А.И. Управление городским бюджетом по программно-целевому методу. – Киев: Гнозис, 2007.
8. Малайчук И.А. Проблемы формирования и реализации государственных целевых программ // www.niisp.gov.ua.
9. Минакир П.А. Региональные программы и стратегии: Дальний Восток // Регион: экономика и социология. – 2007. – №4.
10. Павлів О.Б. Формирование бюджетов по программно-целевому методу как основа эффективного использования местных ресурсов // Экономика развития. – 2008. – №1.

Покотилова В.І., Абсава Л.О.

УДК:658.589

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ СОТ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Постановка проблеми. Характерною рисою сучасного інноваційного розвитку агропродовольчого комплексу є те, що він здійснюється в умовах НТР. Науково – технічна революція охоплює не тільки промисловість, транспорт, будівництво, але й сільське господарство, інші сфери агропродовольчого комплексу, де до сих пір обсяг важкої ручної праці та залежність від стихійних сил природи дуже великі. Сучасна НТР здійснює в сільському господарстві справжній переворот, визначає перехід до нового інноваційного технологічного способу виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інноваційного розвитку аграрного сектора економіки на теоретичному рівні вивчалися вітчизняними вченими, серед яких – П. Гайдуцький, І. Лукинов, Т. Осташко, О. Онищенко, П. Саблук, М. Хорунжий, О. Шпичак, В. Юрчишин та ін.

Постановка завдання. Проте деякі проблеми інноваційного розвитку в умовах вимог СОТ мало досліджено. Малоопрацьованими у вітчизняній науковій літературі залишаються питання впливу процесів глобалізації на інноваційну політику.

Результати дослідження. Використання досягнень НТР в агровиробництві багато в чому здійснюється в процесі державної інноваційно-інвестиційної політики. При цьому мова йде про державне інвестиційне стимулювання агробізнесу, посилення інноваційної активності, формуванні ринку інновацій, їх просуванні на вітчизняному та іноземних ринках.

У транзитивній економіці України сутність справи полягає не стільки в зростанні інвестицій в агропродовольчий комплекс, скільки в забезпеченні інноваційної активності. Інноваційна активність – цілеспрямована

вана діяльність щодо створення, впровадження у виробництві та просування на ринок нових ефективних продуктів, науково-технологічних та організаційно-управлінських досягнень НТР, які приносять прибуток.

Посилення інноваційної активності в Україні повинне займати центральне місце в реалізації державної економічної політики в аграрній сфері. Однак інноваційний бізнес в країні до сих пір розвинений слабо. Достатньо відзначити, що в 2005 – 2007 роках кількість інноваційно активних організацій, що здійснюють технологічні інвестиції, склало всього 0,4 – 0,5 % від їх загальної кількості. Ще гірше становище в агропродовольчому комплексі лише 0,1 – 0,2 % [1]. Зокрема, не отримали належного розвитку такі прогресивні види інноваційної активності, як дослідження та розробки, покупка високотехнологічних сільськогосподарських машин і устаткування, нових агротехнологій, придбання прав на патенти і ліцензії.

Інноваційний бізнес в аграрній сфері відноситься до венчурного (ризикованої) капіталу. Тому його розвиток вимагає великих вітчизняних та іноземних інвестицій. При цьому ризики повинні бути компенсовані не тільки доходами підприємств – новаторів, але й гарантіями, пільговим оподаткуванням, дешевим кредитуванням і страхуванням.

Особлива роль у посиленні інноваційної активності в аграрній сфері належить державі, яка при виробленні економічної, науково-технічної і соціальної політики визначає пріоритети базисних інновацій на федеральному та регіональному рівнях, формує ринковий механізм її реалізації. Значення інноваційної діяльності в аграрній сфері зростає в сучасних умовах, коли здійснюється перехід до нового технологічного способу виробництва, пов'язаного з використанням досягнень НТР.

Для цього слід активніше використовувати всі досягнення НТР, її агротехнічні, технологічні, організаційно-економічні та інші інноваційні напрямки (рис. 1).

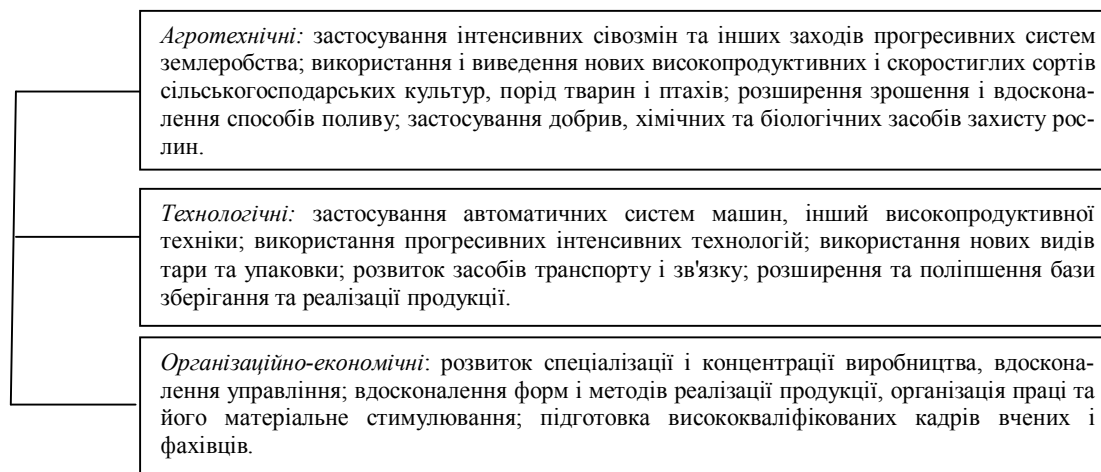

Рис. 1. Основні напрямки інноваційного розвитку агровиробництва

Аналіз інноваційного розвитку аграрного сектору України дозволяє виділити низку проблем, які гальмують підвищення конкурентоспроможності галузі.

По – перше, відсутня обґрунтована і дієва інноваційна політика держави. Відмова України на початку незалежності від пріоритетного науково-технологічного розвитку, відсутність системи державних пріоритетів, виключення із числа основних продуктивних сил – науки, передової освіти та інновацій є головною проблемою для прискореного розвитку економіки держави. Діюча з 1999 р. Концепція інноваційного розвитку України відразу після її прийняття була практично забута тому, що носить багато в чому декларативний і непослідовний характер.

Україна не визначилася з пріоритетними напрямками свого інноваційного розвитку. Законом "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" передбачено створити системи прогнозних досліджень і розробку на їх основі пріоритетів інноваційної діяльності. Цих пріоритетів дуже багато, вони є дрібними, слабо пов'язаними між собою і не відповідають головним, об'єктивним напрямкам розвитку країни, виходячи з її ресурсного та інтелектуального потенціалу і глобального геополітичного положення, що визначають місце України у міжнародному поділу праці. В той же час у Росії – 8 наукових пріоритетів, у Німеччині – 5, Японії – 6.

По – друге, відсутня системного управління інноваційним процесом з боку держави. Розподіл сфер управління цією сферою між чотирма відомствами (Міністерство економіки, Міністерство освіти і науки, Міністерство промислової політики, Державне агентство з питань інвестицій та інновацій) призводить до відсутності спільних цілей і задач, нескоординованості і неузгодженості дій, розпорощень людських і фінансових ресурсів. Таке управління ніколи не було спрямованим на вирішення загальнонаціональних завдань, оскільки завжди носило галузевий характер.

По – третє, нормативно-правова база регулювання інноваційної діяльності є фрагментарною, не цілісною, суперечливою і тому недосконалою. В Україні прийнято понад 100 законодавчих, нормативно-правових урядових актів і різноманітних відомчих документів, які не є взаємоузгодженими і не формують

єдине законодавче поле інноваційної діяльності.

Четвертою проблемою є відсутність фінансового механізму інноваційної діяльності. Основним джерелом фінансування витрат на інновації є власні кошти підприємств. В той же час, в розвинених країнах світу в «підживленні» інноваційної діяльності визначальну роль відіграє розгалужена і досить динамічна мережа приватних інвестиційних і венчурних фондів. В зв'язку з відсутністю чіткої системи правил і гарантій приватний капітал ще не рухається в бік інноваційної сфери, а створена для цих цілей Українська державна інноваційна компанія (УДІК) практично неспроможна виконувати вказану функцію через надмірну забюрократизованість і складність процедур надання позик. Згідно з наказом № 33 від 09.05.07 позичальник подає до УДІК у двох примірниках 32 документи. Подібна ситуація суперечить інноваційно-інвестиційному напрямку розвитку України, який сьогодні є одним із головних в політиці Уряду.

В наслідок зазначених причин і негативних тенденцій має місце системне технологічне відставання від розвинених країн, зниження конкурентоспроможності аграрного сектору і в цілому нашої економіки. В загальному обсязі реалізованої продукції українського виробництва тільки 6,5 % мають ознаки інноваційності. Для порівняння, в Євросоюзі – 60%, в Японії 67%, в США 78% [2].

Сьогодні валовий національний продукт (ВВП) в розрахунку на одного українця в 20 разів менше ніж, відповідно, у Фінляндії в 25 разів менше ніж у Сінгапурі. Приріст ВВП за рахунок впровадження нових технологій в Україні складає 0,7 %, а у розвинених країнах – 60–90 % [2].

Сьогодні майбутній шлях розвитку аграрного сектору України виглядає як дилема: або вдасться створити конкурентоспроможну галузь, яка за рядом пріоритетних напрямків знайде своє достойне місце на світових ринках, або втрата цієї перспективи буде неминучою і входження України до розвинених країн світу стане неможливим. Тому перехід до дієвої державної політики інноваційного розвитку аграрного сектору є одними із першочергових завдань державного управління.

Стратегія втілення цієї політики має здійснюватися на системній і послідовній основі. Всі учасники інноваційного процесу мають бути зацікавлені у поєднанні їх інтересів і зусиль у створенні і застосуванні нових знань та технологій з метою виходу на внутрішній і зовнішні ринки з високотехнологічною продукцією. У реалізації зазначеної взаємодії і створенні таким чином економіки, заснованої на знаннях, роль державної влади є стрижневою.

У першу чергу необхідно започаткувати дієву державну політику, спрямовану на пріоритетний науково-технологічний розвиток.

Створити керовану інноваційну модель розвитку країни шляхом затвердження національних пріоритетів у відповідності до наявних природних і людських ресурсів.

Необхідно вдосконалити державне управління інноваційною діяльністю в галузі:

- оптимізувати діяльність органів державного управління інноваційними процесами на усіх рівнях: державному, регіональному, місцевому, розробки та вдосконалення системи правил (законодавчої бази), що регулюють інноваційну діяльність;
- розробити сучасної інформаційної інфраструктури та потужних інформаційних ресурсів інноваційної діяльності (інноваційного реєстру, баз даних, віртуальних інноваційних центрів та лабораторій, спеціалізованих електронних каталогів і бібліотек) в середовищі української освітньо-наукової мережі УААН;
- сприяти реалізації в ініціативних регіонах проектів зі створення регіональних інноваційних.

Дуже важливою складовою законодавчого поля інноваційної діяльності України має стати закон та низка нормативних актів, які б врегулювали модель масової інноваційної діяльності, що не потребує надання жодних пільг з боку держави і ґрунтується виключно на взаємних інтересах і мотиваціях органічно нероздільних груп учасників:

- високотехнологічних компаній і підприємств, які, задля успішного конкурування зі своєю продукцією на внутрішніх і зовнішніх ринках зацікавлені у співпраці з інтелектуальним середовищем (наукою та освітою) з метою постійного підживлення потоком ноу-хау для модернізації своєї продукції та якісним людським капіталом;
- конкурентоспроможними науковими лабораторіями та групами, які зацікавлені у впровадженні своїх винаходів і отриманні винагороди (роялті) через механізм Закону України «Про авторські та суміжні права»;
- факультетів та кафедр провідних агроуніверситетів, спроможних готувати якісний людський капітал, для кадрового супроводження інноваційної діяльності, які зацікавлені в оновленні своєї навчально-лабораторної бази за рахунок співпраці з високотехнологічними компаніями, організації практик для студентів та інше;
- інвестиційними і венчурними фондами, зацікавленими в фінансовому «підживленні» інноваційних процесів, як найбільш привабливих для інвестиційного бізнесу;

В цій моделі, яка є основою для розвинених країн світу, не передбачається безпосередня участь центральної державної влади в частині відбору та експертизи інноваційних проектів і ручного управління інноваційними процесами. Це здійснюється самими учасниками інноваційного процесу на основі потреб ринку високотехнологічної продукції. Держава лише встановлює правила такої діяльності у вигляді законів та нормативних актів і контролює її виконання.

Досліджуючи питання інноваційної діяльності в сільському господарстві слід зазначити, що специфічні особливості цієї галузі визначають і специфіку інноваційної діяльності в системі економічних відносин агропродовольчого комплексу. Досвід країн із розвинутою ринковою економікою засвідчив, що без інституційного розвитку, який би супроводжував інноваційний процес, не можна розраховувати на його успіх. Під

інституційним розвитком розуміється, найперше, створення організацій і структур, які б займалися інноваційною діяльністю. При цьому слід підкреслити, що ці організації і структури повинні виступати в ролі суспільних інститутів, інтеграційних організацій які б за сприяння держави об'єднували зусилля науково-дослідних і освітніх організацій, спрямованих на розробку й впровадження у виробництво нових технологій з метою раціоналізації використання ресурсів, підвищення екологічної безпеки та безпеки харчування і, в кінцевому результаті, забезпечували зниження собівартості одиниці продукції й зростання прибутковості аграрного виробництва. Це можуть бути організації створені на базі сільськогосподарських машинобудівних заводів, науково-дослідних інститутів чи навчальних закладів. Але організаційні й структурні основи цих компаній будуть подібними, інтеграційними.

Загальна мета інституційного забезпечення інноваційного процесу – прискорити впровадження нових технологій у виробництво, за рахунок чого збільшити його обсяги та прибуток сільськогосподарських підприємств шляхом зниження питомих виробничих витрат. До загальних цілей цього процесу відносять переконання сільськогосподарських виробників у потребі впровадження нових технологій і такій організації ринку ресурсів, при якій він був би здатний постачати ці нові технології.

До специфічних цілей слід віднести спонукання сільськогосподарських виробників йти на ризик впровадження цих нових технологій, попередження помилок при їх впровадженні, попередження неякісного забезпечення ресурсами сільськогосподарських підприємств, підвищення ефективності виробництва, сприяння розвитку матеріально-технічного забезпечення.

Однак, світовий досвід засвідчує, що стратегія аграрної політики спрямована на захист сільського господарства від впливу економічних чинників зовнішнього середовища замість сприяння його інвестуванню й здійсненню інноваційного процесу спрямованих на збільшення можливостей сільського господарства реагувати на економічні зміни та підвищення його конкурентоспроможності, призводить тільки до збільшення диференціації в рівнях добробуту міського й сільського населення та обмежує можливості сільського господарства використовувати сприятливу ринкову кон'єктуру для економічного зростання.

До загальних цілей відносять переконання сільськогосподарських виробників у потребі впровадження нових технологій і такій організації ринку ресурсів, при якій він був би здатний постачати ці нові технології.

Звичайно, враховуючи специфіку сільськогосподарської галузі держава не повинна стояти осторонь проблем, що в ній існують. Однак, втручання держави в ринкові механізми мають бути виваженими і прогнозованими. Ставши членом цієї СОТ Україна матиме величезні можливості підтримувати свій аграрний сектор. СОТ обмежує використання лише тих заходів підтримки, які мають викривляючий вплив на виробництво або торгівлю. Але в той же час, положення СОТ передбачають використання заходів підтримки сільського господарства, що належать до заходів так званої "зеленої скриньки". Заходи "зеленої скриньки" не підлягають скороченню і члени СОТ можуть вільно їх використовувати. Основними двома критеріями, які визначають заходи зеленої скриньки, є такі: ці заходи не повинні мати викривляючого впливу на торгівлю чи виробництво, або цей вплив має бути мінімальним і не стосуватися цінової підтримки виробництва; заходи повинні реалізуватися через урядові бюджетні програми, а не за кошти споживачів продуктів харчування.

Висновки. Рух від екстенсивного до інтенсивного, науково місткого сільського господарства забезпечується тільки через інноваційний процес і, зокрема, через значні інвестиції в освіту і наукові дослідження. Інноваційний процес має бути складовою аграрної реформи і особливо на новій поточній її стадії, яка розпочалася з 2000 року після започаткування системних змін у сільському господарстві, маєтись на увазі реорганізація колективних сільськогосподарських підприємств у приватні ринкові структури, паювання майна та приватизація землі. Інноваційний процес має виступати інтеграційним і стимулюючим інструментом переходу до нової стратегії аграрної політики, а саме комплексного розвитку сільської місцевості, де поряд із виробничими питаннями стоять питання розвитку малого бізнесу на селі, сільської інфраструктури, і загальном соціального розвитку сільської місцевості.

Джерела та література

1. Статистичний щорічник України за 2007 рік. – Київ «Консультант», 2008.
2. СОТ та економічні проблеми АПК України [Текст] / О. М. Шпичак. // Агроінком: Аграрний інформаційний науково-виробничий журнал. – 2008. – N 3/4. – С. 18–22
3. Janek Uiboupin, Industrial clusters and regional development in Ukraine, Pan-European Institute, 9/2006.
4. *ende P.M., Carstedt M.* Innovation Our Way to The Next Industrial Revolution // MIT Sloan Management Review. – 2001. – Winter. – P. 7.
5. <http://www.in.gov.ua/index.php?lang=ru&get=vgallery>